

AZ ŐSI VILÁGKÉP ÖRÖKSÉGE (VI/38.)

Huszárik László (Székesfehérvár):

Denderai csillagképek, hónapok és mítoszok

Dendera, a Nílus bal partján található település, melynek határában áll a Hathor istennőnek szentelt monumentális templom együttes. Ez i. e. 2500 körül épülhetett, s később i. e. 30 körül a Ptolemaioszok újjáépítették. Hathor „Hórusz kozmikus háza” az anyaság és a szerelem istennőjeként jelent meg az egyiptomiaknak. Az istennő változó volt szerepeiben, gyakran osztozott Ízisszel, dadaként is feltűnt, de lánya és anyja is lehetett Hórusznak. Az istenek és szerepek identifikációi feltehetően okoznak még meglepetéseket.

Tisztelték az enneád istenségeit, emlékezettek Ozirisz-Izisz-Hórusz, valamint Hórusz-Hathor-Harszomtusz családjainak történetére. A templomhoz tartozik Ozirisz szentélye és Hórusz születés háza is. Az Ozirisz szentély falain Ízisz és Nephtüsz gyászolják Oziriszt, mennyezetén pedig egy különleges alkotás az ún. denderai zodiákus látható (1. ábra).

1. ábra. Denderai csillagtérkép

Amit a mennyezetképen láthatunk, az felfedezése óta lenyűgözte látogatóit. Az európaiak számára Napóleon expedíciójával vált ismertté a csillagterkép, majd azt a franciák – az uralkodó Mohamed Ali pasa engedélyével – 1821-ben kifűrészelték és Párizsba szállították.

Az ábrázolás zsúfolt, tervezői láthatóan sok információt kívántak átadni. Csillagképek, csillagok és bolygók több sávon, körökbe rendeződve, különböző lényekként megszemélyesítve jelennek meg.

A kép központjától kiindulva, a központ körül keringő cirkumpoláris csillagokat, amelyek nem süllyedtek a látóhatár alá, „pusztulást nem ismerőkként” jellemezték. Ezek az északi pólus körül látható csillagképek: a Marhacomb és Ökörcombnak is nevezett Mellsőláb, mellette a Sakál, Vízilószörny és Pávián jegyek.

2. ábra. Cirkumpoláris csillagképek

Az Ökörcomb-Mellsőláb azonban nem így maradt meg, az arabok nem Mellsőlábként, hanem Nagy Medveként ismerték. (Számunkra Göncölszekér.) Az ókori egyiptomiak más alaknak látták ezeket a csillagokat, sem előttük sem utánuk nem jelezték így, megjelenése mögött más értelmet kell keresnünk. A szimbolikus lábszár mitológiájuk szerint Széth, a Hórusz által legyőzött isten lába, mely az égboltra került. A Marhaláb felől közelítve Széth bikával, ökörral azonos. Hórusz lesz, aki történetében megsebezi Széth heréit, így az elveszíti férfiasságát. Valóban Széthet a kezdeti időkben vörös ökörral azonosították, melyet feláldoztak Széth elpusztítását idézve. A mezopotámiai Gilgames történetben Enkidu kitepte a bika heréit, levágta az Égi Bika mellső lábát, majd az ég felé dobta. Az egyiptomi mítosz szerint Hórusz dobja az égre s itt *haitiu* démonok őrzik, tehát már az égbolton ábrázolva látjuk.¹ A Mellsőláb fontos és szimbolikus jelentését mutatja, hogy az elhunyt fáraó „életre keltésekor” a száj megnyitás szertartás során, ökröt áldoztak, levágtak lábat nyújtottak a halott fáraó felé. A rítus, Ozirisz feltámasztásának megisméltése volt a fáraóra vonatkoztatva. Az újjászületés szertartás részévé vált a marhaláb alakú eszköz, melyet mint *adze* említenek a piramisszövegek, s így említik a Mesehtiu csillagképét is.² Az adze fémét Széthtől, annak csontjaiként eredeztették, s a meteorikus származású vasnak, nyilván nem véletlen a marhaláb csillagképre emlékeztető formája (3. ábra). Az adze–Mesehtiu rokon jelentéssel bíró képek, s az újjászületést összekötötték Széth halálával, elpusztításával.

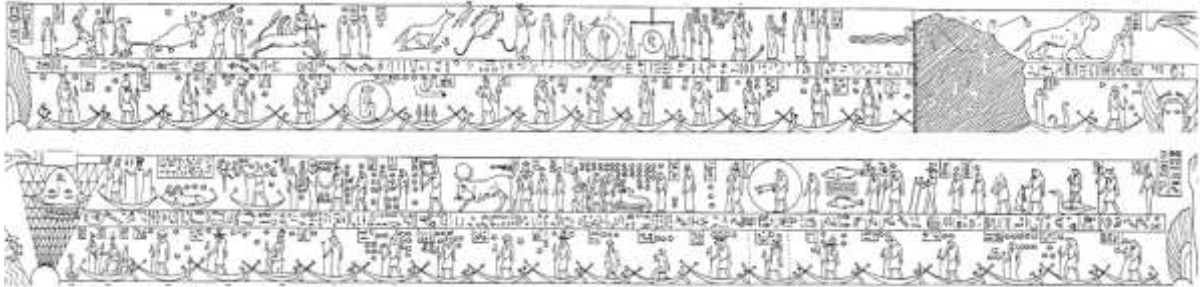
3. ábra. Az adze eszköz és a Mellsőláb (Nagy Göncöl) csillagkép kapcsolata Forrás: Ann Macy Roth, *Fingers, Stars, and the 'Opening of the Mouth': The Nature and Function of the ntrwj-Blades*.

A **Mellsőláb** (Mesehtiu) és **Sakál** jegyek, feltehetően Széth és Upuaut háború istennel kapcsolatban jelennek meg s a jelenet valószínűleg Széth büntetésével függ össze. Upuaut isten

¹ Kákosy László: Egyiptomi és antik csillaghit, 52. o., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978

² Marshall Clagett: *Ancient Egyptian Science: Calendars, clocks, and astronomy* 158. o., 228. o.

Ozirisz gyermekeként is ismert, így esetében jogos a bosszúja.³ Ő Ozirisz első harcosa. A sakál állat megjelenítés és Upuaut szorosán kapcsolódik Anubis istenhez is, aki szintén segített Ízisznek Ozirisz feltámasztásában. A Sakál helyét és szerepét más ábrázoláson – pl. Senenmut sír mennyezetén, szalag zodiákuson – Sólýomfejű alak veszi át, lándzsájával döfve Mesehtiut. Ott nyilván Hórusz jelenik meg sólýomfejűként. Ízisz társaságában gyakran cölöphöz kötve látjuk a különös Széth állat torzót, ami egy lábszár bika fejjel (4. ábra). Cölöp szerepben csillagok jellennek meg a Vízilószörny mancsánál.

4. ábra. Szalag zodiákus

A Pávián félreérthetetlenül Thot isten szimbóluma, aki szövetségesként segít Ízisznek Ozirisz testének összeállításában. Hátán elejtett antilopot cipel, Széth egyik állati megtestesülését. A Pávián alatt udzsat szemet látunk, melyet Thot gyógyított meg, felette Hórusz sólýom látható. Holdistenként, az „idő uraként” napok, hónapok számlálójaként is indokolt központi megjelenése.

A Vízilószörny a terhes anyák védelmezőjeként ismert [Taweret](#) megjelenés, melynek lehetséges apópója Ízisz terhessége, gyermekének rejtegetése. *Hes-mut* elnevezéséhez a 'dühöngő anya' jelentés kapcsolódik.⁴ Itt azonban nemcsak Taweret védelmezőként tekinthetünk rá, ugyanis van olyan szöveg, amelyben Ízisz jelent meg, mint Taweret.⁵ Alkalmanként a szörnyet Ízisz Djemetnek nevezik.⁶ Isteni jelzője „Az Ég Úrnője”, szintén Íziszt idézi. Ábrázolásokon feltűnik Taweret feje fölött a Napkorong, a szimbólum is segíti a szörny azonosítását, gyermekét váró Hathor-Íziszt látjuk Taweretként. Az istennő így Vízilószörnyként tűnik fel és őrzi aranyláncon a Cölöp jegyhez kötözve Széth istent. A világ rendje tehát az, hogy Ízisz és segítői, csillagokba távozott lelkeik, a pólus körül keringve őrzik Széthet végtelen időig.⁷

5. kép. Taweret őrzi a Melsőlábat, mely Széth állattal azonos, Hórusz templom, Edfu. (Forrás: Gerald O. Dobek: Ancient Egyptian Astronomy.)

³ Kákósy L.: Egyiptomi és antik csillaghit 8. o.

⁴ Richard H. Alle: *Star Names: Their Lore and Meaning*, 205. o.

⁵ R. A. Parker, *Ancient Egyptian Astronomy*, *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series A, Mathematical and Physical Sciences*. 276:1257 1974, 61

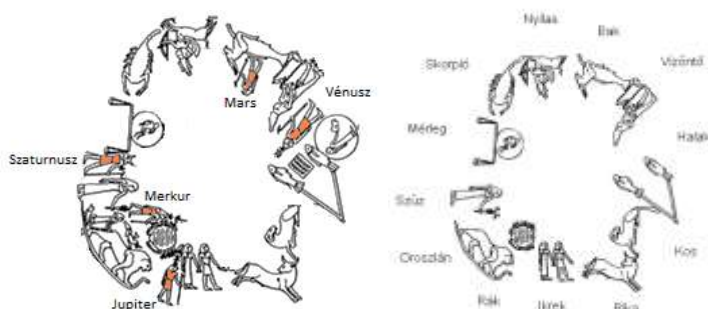
⁶ Marshall Clagett: *Calendars Cloks and Astromony*, 116, 228. o.

⁷ Az emlékezés mindezekre fontos volt gondolkodásukban. Abüdoszban az Ozirisz misztériumjáték felvonulását Upuaut sakálistent játszó pap vezette „megnyitotta az utat”. Majd Ozirisz bárkáját Thot irányította. Sírjának felkeresése után, eljátszották az isten ellenségeinek leverését, ezután ünnepeltek.

A központ után tovább szedjük szét az ábrát, hasonlóképp, mintha az írásvetítőről fóliákat levennénk.

A középső kör „fólián”, bolygók és a csillagos égbolt állatöve jelenik meg (6. ábra). A bolygók a kezükben az egyesített – dzsed oszlop-uasz-ankh – jogart tartó figurák. Merkúr, Vénusz, Mars, Jupiter, Szaturnusz alakjai tűnnek fel így. Különböző erőket képviselnek. Merkúr *Széth bolygó*ként volt ismert. A Mars a *Vörös Hórusz*, a Jupiter *Hórusz a titok*, a *Két ország titka*, a Szaturnusz *Hórusz a bika* Hórusz erőit képviselték. A Vénusz *Hajnali Isten*, *Átkelő* néven, *Benu-Ozirisz hajó csillag*ként a feltámadás letéteményese. Denderai felirat szerint: Ozirisz felébredt álmából, s mint Benu madár repült fel az égboltra Holdként foglalva el helyét.⁸ Ismert az is, hogy VI. Ramszesz Vénusz-Főnixhez fordult újjászületéséért sírja ábrázolásán.⁹

A megmaradt zodiákus csillagképekre tekintve, kivesszük a bolygó megjelenítéseket, és azt látjuk, hogy kis eltérésekkel a babiloni zodiákus alakjai ismétlődnek.

6. ábra. Bolygók és csillagképek a denderai zodiákuson

Az általánosan elterjedt véleménnyel szemben – a zodiákus nem alkot egészet, részei külön élnek – korábbi cikkekben egy rekonstruált babiloni zodiákushoz Gilgames eposzát társítottuk.¹⁰ Hipotézisként tesszük fel a kérdést, található-e ilyen kapcsolat az egyiptomiak alkotásán? Annyi állítható, hogy nem csupán az égbolt tényleges képének a visszaadása volt a cél, az ábrázolás bizonyos esetekben nem felel meg égitestek térbeli helyzetének.¹¹ A centrumban lévő csillagképek részleges azonosítása alapján feltehető, hogy egy történet felidézése szempont lehetett.

Kiindulópontunk itt is a **Szűz** kalással, ez a jegy a teremtés jelképe úgy a babiloni, mint az egyiptomi mitológiában. Egyiptomban elterjedt nézet volt, hogy a csillagkép Ízisszel azonos.¹² Ízisz tehát felismerhető a térképen, a terhességgel összekapcsolt Szóthisz csillagként, Taweret szörnyként és a Szűz jegy jelenésben is.¹³ Többszöri feltűnésére az a magyarázat adható, hogy történetek felidézése volt a céljuk. A zodiákus, mint korabeli filmszalag oldhatja meg azt a látszólagos ellentmondást, mely szerint Ízisz a kutyacsillag Szíriusz, a Szűz jegyénél is megjelenik.

A Szűzet álló női alak jelképezi kezében egy ággal, más ábrázolásokon búzakalászt tart baljában. A jegy megnevezése különböző, az araboknál *Sunbul* 'búza kalásza', *Bethulah* 'ág', a hébereknél 'szűz' jelentés kapcsolódott hozzá.¹⁴

⁸ Henri Frankfort: *Kingship and the Gods*, 195.o., The University of Chicago, 1978.

⁹ Kákosy L.: *Egyiptomi és antik csillaghit*, 28-29. o.

¹⁰ [Acta Historica Hungarica Turiciensia - 27. évf. 1. szám, 28. évf. 1. szám.](#)

¹¹ Pl. Vénusz-Merkur foktávolsága. Kákosy L.: *Egyiptomi és antik csillaghit*, 15. o.

¹² Uo. 70. o.

¹³ [Isis and Osiris by Plutarch](#) published in Vol. V of the Loeb Classical Library edition 4. rész, 61. f., 1936.

¹⁴ E.W. Bullinger: *The Witness of the Stars*, London, 1893.

Legfényesebb csillagát, a Spicát egyértelműen *t nfr*, 'gyönyörű gyermek'-nek nevezték.¹⁵ Ezt és a környező csillagainak elnevezéseit későbbi időkben a megváltóval hozták kapcsolatba, bár itt még nyilván Hóruszra gondolhatunk. A héber *Zavijaveh* 'csodálatosan gyönyörű', az arab *Al Mureddin* 'aki el fog jönni', káld *Vindematrix* 'az ág', 'a fiú' nevek erre emlékeztetnek.¹⁶ Látható, hogy nem „aratás-betakarítás” értelműek a Szűzhöz kapcsolt elnevezések, mint azt a jegy általában elfogadott magyarázata megkívánná. Milyen értelemben használták ebben az esetben a gabona kalászatát? Például itt is utalhat egy ösre, mely szaporodni fog, ő maga a gabona szára, magja szaporodni fog. Amint Gilgamest röviden csak Gish-nek nevezték, s a *gis* szónak az értelme Mezopotámiában az 'ág'.

A babiloni zodiákusnál két isteni lény teremtését kötöttük a jegyhez, – Gilgamest és Enkidut – melyek közül az egyik ág „vad” volt. Hórusznak volt testvére? Igen, bár a vélemények megoszlanak Harpokrateszről. Őt ugyanis azonosítják a gyermek Hóruszal, vele egynek tekintik. Plutarkhosz azonban Ízisz második fiának nevezte, aki egyik lábára sántán született. Egyik gyermek a téli napfordulón, a másik tavasszal jött a világra. Egyikük Ozirisz életében, másik a halála után. A Nílus áradása, amihez Hórusz születését kötik augusztusban, a Szűz csillagzat végén jön el. Servius arról informál minket, hogy Hórusz a Szűz jegyében született.¹⁷ Plutarkhosz arról, hogy Harpokratesz Ozirisz halála után koraszülöttként jött világra.¹⁸ Ezek szerint különböző gyermekekről van szó. Egy isteni gyermeke van Ízisznek vagy kettő? A Szűz alakja a babiloni ábrázolással ellentétben egyszer jelenik meg, így az Hórusz születésére utal. A ketősség azonban fennmaradt a környező csillagképek neveiben.

A jegy körüli csillagképek közül említhetjük Bereniké Haját, melyet itt trónon ülő nőként ábrázoltak gyermekkel karjában, de a hajhoz semmi köze nem volt. Egyiptomban nem ismerték így, neve *Shes-nu*, 'vágyott fiú'. A név a hébereknél *Coma* lett, azonos jelentéssel, szintén a 'vágyott, kívánt'. A görögök *co-me* és latinok *coma* szavakat azonban már a haj értelemben használták.¹⁹ Jól mutatja ez a változás az eredeti tartalom átalakulását. A trónszéken ülő gyermeket tartó nő szintén kapcsolódhat Íziszhez, akinek neve 'trónszék' jelentésű.

Másik közeli csillagkép az Ökörhajcsár, egyiptomi nevén *Ban* 'aki eljön', illetve *Smat* 'aki uralkodik, kormányoz', ez Egyiptomban nem lehetett más csak Hórusz a „két föld ura”. A jegy szomszédos csillagképe még a Kentaur, az araboknál *Al Beze*, melynek jelentése a 'megvetés', ill. bal lábánál található csillagának neve pedig *Al Henah* 'sérült' értelmű.²⁰ Az isteni kettős közül pedig Harpokratesz sánta, nyomorék. A jegyhez közeli csillagképek utalhatnak Hórusz és Harpokratesz történetre, Ízisz mitológiájára. Mára elfeledett tudás birtokában írhatta Vergilius:

„Már megtérhet a Szűz, meg az ősi saturnusi korszak,
Már új sarjat küld le a földre az ég a magasból.”
IV. Ecloga, Trencsényi Waldapfel Imre fordítása

Az **Oroszlán** jegye rejtélyes, többértelmű. Vajon valamelyik oroszlánnal azonosított istenünk ad értelmet a jegynek, talán Menkeret istennő, aki a Nap anyja? Avagy az idő, végtelen megújulás és újjászületés – ahol a Nap az éjszaka oroszlánja – értelmezés állhat közelebb a

¹⁵ Gary D. Thompson www.members.westnet.com.au/Gary%2Ddavid%2Dthompson/page11-19.html

¹⁶ E.W. Bullinger: The Witness of the Stars First Book Ch. I.

¹⁷ William Mure: Dissertation on the calendar and zodiac of ancient Egypt, 139. o., Edinburgh

¹⁸ [Isis and Osiris by Plutarch](#), 1.rész, 19 f.

¹⁹ E.W. Bullinger: The Witness of the Stars First Book Ch. I.

²⁰ Uo.

kígyón álló oroszlánhoz? Talán Ozirisz, a napisten Ré egyik alakja jelenik meg, aki ellensége Széthnek, a sötét éj istenének? Az egyiptomiak a Nap házának is nevezték. Az Oroszlán jegyét azonban a napisten leszármazottjával, Hóruszal is kapcsolatba hozhatjuk, ugyanis legfényesebb csillaga a Regulus vagyis 'Királyfi' nevet örökölt. Az oroszlánon uralkodói fehér koronás gyermek ül, farkába a Szűzzel egyező nőalak kapaszkodik. Hórusz lesz, aki meg fogja kapni a fehér koronát az isteni tanácstól.²¹ Hórusz az, aki legyőzi a sötétséget, lábával taposón, hódítón a kígyóra lép. Az Oroszlán ábrája ezt mutatja, Hydrán tapos. Hórusz az, ki legyőzi Apophis kígyódémont, így lehet ez az illusztráció. Azonban Hórusz nemcsak Apophist győzi le. Így ír a Halottak Könyve: ... én vagyok, aki átszelem az eget, – én vagyok Ré oroszlánja és vagyok a gyilkos, aki megeszi a mellső lábat, az idenyújtott marhalábat. Az „átszelem az eget” lehet utalás, hogy csillagképről van szó, Oroszlán, aki e szerint a szakrális szöveg szerint megöli a láb tulajdonosát. Láttuk, a denderai csillagterképén szerepel a lábszár-mellsőláb, Széthként.

A Rák figuráját **Szkarabeusszal** (Kheper), szent bogárral helyettesítették. *Kheper* kettős jelentésű szó a ganajtúró bogár mellett, a *kheper* 'létrejön', 'megszületik' igével hozható összefüggésbe.²² A jegyhez nem kapcsolódnak történetek. A bogár az önmagából, semmiből való keletkezés szimbóluma. Így válhatott a hajnali Nap, *Heper* 'felkel' jelképévé is mely folyamatosan erősödik.

Maga az állat a trágájából kis gömböket formáz, s lábával visszafelé hátrálva görgeti. A jegyhez Mezopotámiában a visszakozást kapcsoltuk. Csillagnevei között az arab *Acubane* 'menedék, búvóhely', *Tegnite* 'halogató' vagy 'tartózkodás' nevek találhatóak.²³

Hórusz esetében a gyermek felnövekedésére, megerősödésére és felkészülésére gondolhatunk. Hóruszt ugyanis Ízisz sokáig, felnőtt koráig rejtegette Széth előtt. A csillagkép mellett pedig Merkúr – tehát Széth bolygója jelenik meg fenyegetően.

Az **Ikrek** alakjainál Gilgames és Enkidu szövetségét taglaltuk a babiloni változatban, s ma a testvéri szeretet jelképét látjuk bennük. Erősít a jegy kopt elnevezése, *Pi-Mahi* 'egyesült' értelmű.²⁴ Feltehetően ezt vették át a héberék is mivel *Thaumim* szavuk is 'egyesült' jelentésű. Castor és Pollux jegye bizonyosan babiloni mintán alapult, mert Castor halandó volt s a végzete utol is éri, míg Pollux isteni származású, mint Enkidu és Gis.

Az Ikrek figurájánál Egyiptomban Hórusz kerül Gilgames helyére. Amennyiben Harpokratész testvér – csillag a bal lábában Henah 'sérült' jelentésű – szövetségese lehetne Hórusznak, úgy az Ikrek második figurája őt jelképezné. Sokkal inkább illik azonban a szövetséges szerep anyjához, Íziszhez. Ő mindent megtesz fia győzelméért Széth ellen. Érdekes módon az Ikrek második figuráját Denderában női alakkal ábrázolták! Ez egyiptomi sajátosság. Castor és Pollux jegye többet nem jelenik meg nőként. S ha egy kicsit a zodiákus jegyeken kívülre tekintünk, megtaláljuk a család harmadik tagját, hiszen Ozirisz istenük az Orion csillagképével azonos.

Hórusz szintén harcba indult, mint Gilgames. A **Bika** figuráját az egyiptomiak is a büntetéssel, halállal kötötték össze, Bika jegyük magába olvasztotta a Plejádokat. A Bika legfényesebb csillaga káld *Al Debaran* 'követő, vezető' jelentéssel használták. Béta csillagát az arabok *El Nathja* 'sebesült' vagy 'leölt' értelmű szóval jelölték.²⁵ Hórusz „az erős bika” többször is háborút indított Széth ellen, aki trónkövetelő volt. A Bika eredeti színe azonban vörösesbarna,

²¹ Az Isteni Kilencség erre azt mondta, hogy vegye át a királyi gyűrűt Hórusz számára, és tegye a fehér koronát a fejére.

²² A. R. David: Az egyiptomi birodalmak 153. o.

²³ E. W. Bullinger: The Witness of the Stars Third Book Ch. III.

²⁴ Uo. Third Book Ch. II.

²⁵ Uo. Third Book Ch. I.

az egyiptomi áldozati rítusok előírták a vörös szín használatát pl. a káosz erőit jelképező viaszfiguráknál.²⁶ Széth a káosz erőit képviselte. Küzdelme során Hórusz a Széth bikát ökörré változtatta. A másik, szalag zodiákus ábrázoláson viszont Ápisz bika tűnik fel Ozirisz lelkét képviselve. Plutarkhosz is hivatkozik rá, hogy egyfajta misztikus egység van a két isten között.²⁷

Fia győzelme érdekében Ízisz az enneádhoz, kilenc isten bíróságához fordult, így az isteni tanács is jelen van Hórusz történetében. Számukra az uralkodás eldöntése a feladat. A **Mérleg** meztelen gyermek ül, aki ujját a szájához emeli. A tartás Harpokratész, a gyermek Hórusz jellemzője volt, akiről feltételezett, hogy titkok megtartására szólít fel. A mítosz eseményei szerint, az ő ügyében döntenek. Közvetlen a Mérleg jegy mellett látjuk a csónakban ülő Ré isten alakját, aki az istenek vitájában Széthnek akarta adni Ozirisz hivatalát. A babiloni zodiákusnál Enkidu ítéletét társítottuk a jegyhez, itt Hórusz és Széth vitájára és a döntő bíráskodásra emlékeztető elemek találhatóak. Megnevezése az araboknál *Al Zubena* 'jóvátétel', a hébereknél *Mozanaim* 'mérleg'. A jegy csillagainak nevei is illenek a vita szituációhoz: *Zuben al Genubi* 'elégtelen ár', *Zuben al Chemali* 'megfelelő ár', *Zuben al Akrab* 'a konfliktus ára'.²⁸

A jegy melletti egyik csillagkép a Farkas a latinok *Victimája* az 'áldozat', az arabok *As-edatonja* 'elpusztítandó'. A másik konstelláció neve a Korona, vagyis a szereplők egyike a király, a másik áldozat, így az illusztráció pontos.

A mérleg más értelemben is jelen van mitológiájukban. Az istenek „kezelték” a holtak sorsának eldöntésére. Egyiptomban azonban az istenek már nem egy, hanem minden ember lelkét mérlegre teszik! Az isteneknek tetsző élet után, túlvilági élet az újjászületés várta a halandót, mely feltételes volt. A feltámadást Ozirisz és társai ítéletéhez kötötték. A halott szívének mérlegelése után – Anubisz és Thot méri meg a szívet – vagy örök életre, vagy pedig egy szörny kezére jutottak.

Hóruszt az ábrázolások gyakran mutatják a kártékony állatok legyőzőjeként, skorpió is megmarta, Thot mentette meg. A legyőzött állatok gyakran Széth megjelenések, ostobának tartott állatok, mint a krokodil, víziló és antilop. A **Skorpiót** a temetéssel és az alvilággal szintén összekötötték. Különbség, hogy a babiloni jegynél a Mérleg a Skorpió ollójában áll, mintha egy jegy lenne a kettő. Manethon szerint azonban a régebbi egyiptomi hagyomány – amely a képen már nem így van – a két jegyet másképp ábrázolta, pontosan ugyanúgy, ahogy korábban a mezopotámiaiak, tehát a Skorpió ollója közt a Mérleg állt. Ebből következtethetünk arra, hogy az ábrázolás i. e. 100 után készülhetett. A görögök a jegyet *chelaenak* nevezték, melynek jelentése 'valakinek a karmai, ollói között'. Nyilván a Mérleg volt a Skorpió ollók közt, s akire vonatkozott, nem más eredetileg, mint Enkidu, aki a halálos ítéletet hozó isteni ítélőszék előtt állt. Egyiptomban viszont Hórusz, Széth, Ízisz és az istenek vitatkoznak. Az istenek vitája alatt Hórusz küzd meg többször Széthtel, amint a jegy kopt *Isidis* 'az ellenség támadása', vagy a héber *Akrab*, tehát 'konfliktus' vagy 'háború' elnevezései mutatják. Mindketten sebesüléseket szenvednek. Hórusz szemét tépi ki Széth, Széthnek a nemzőszerve bánja, a sérülésekre a legfényesebb csillag az *Antares* arab neve utalhat: 'seb', 'sebesülés'.²⁹

Ízisz nyolcvan év háborúskodás és vita után elérte, hogy fiát ismerjék el Egyiptom királyának. A tanács hosszú vita után meghozott döntése: Hórusz a Föld ura. A **Nyilas** szárnyas kentaur figuráját már az egyiptomi uralkodók koronájával ábrázolták és egyértelműen Hórusssal azo-

²⁶ Schreiber G.: Vallás és mágia az ókori Egyiptomban, 33. o., Mágikus hagyományok az ókori Mediterráneumban, Gondolat, Budapest, 2013.

²⁷ William Mure: Dissertation on the calendar and zodiac of ancient Egypt, 114. o.

²⁸ E.W. Bullinger: The Witness of the Stars First Book Ch. II.

²⁹ Uo. First Book Ch. III.

nosították, amint a görögök Apollónnal. Csillagaikról a legfelsőbb jelzőkkel szólnak: a Nyilasról mint, *Pi maere* 'elegancia' ill. *Knem* 'hódító', aki a hébereknél *Naim* 'kegyes egy', vagy az akkádoknál *Nun-ki* 'föld hercege'.³⁰

Hórusz győzelmével magába olvasztja Széth erejét, a kétfejű alak jelképezheti ezt. Ő a kétarcú. Hórusz-Széth aki kétfejű, ember vagy széth fej. A két isten békéjének, egységének jelképe lehet. Más megközelítésben Harpokratesz változott Hóruszá, a kétarcúság mellett a test is kettős, kentaur, félig ló félig ember tükrözhet átalakulást.

Gilgames történetében halhatatlan őse keresésére indul, hogy megtudja, mi van a halott barátjával Enkiduval. Hórusz – máshol Ízisz – Oziriszt kereste fel, „felébreszti”, hogy bejelentse, örököséként királlyá koronázták. A történet fonala rokonnak látszik Gilgamesével, mindketten a meghalt szeretett személyt keresik az alvilágban, aki annak urává vált. Később ez az Ős elmeséli az Özönvíz történetet Gisnek, de Ozirisz-Hórusznál ez az elem hiányzik. A következő elnevezésekből azonban az látszik, hogy arab csillag elnevezések megőriztek egy ilyen eseményt.

A további alakzatok:

A **Bak** figurája Denderában tengeri kecske: egy kecskefejű haltörzsű alak, melyet *Hu-peniusnak* 'az áldozat helyének' neveztek. Delta csillagának neve pontosít: *Deneb Al Gedi* 'eljövő áldozat'.

A Babilonból származó hibrid jegy egy egyiptomi pap rémálmát jelenthette. Kecskét is áldoztak Széth megtestesülésként, s bizonyos halfajták, mint a Széth fejre emlékeztető éjszakai elefánthal (*oxyrhynchus*) fogyasztása tilos volt. Ízisz megtalálta férje koporsóját Búblosz városában, de egy őrizetlen alkalommal Széth tizennégy részre vágta a holttestet. Széth Ozirisz férfitagját a Nílusba dobta, s azt Ízisz nem találta mivel halak ragadták el. Felelősei a jegyhez megjelenésben (csúnyaságban) hasonlatos történelem előtti idők lénye a *lepidotus* hal, és az *oxyrhynchus*.

A Bakhoz tartozó csillagkép a **Nyíl** (*Sagitta*), héber neve *Sham* is tragédiát közvetít 'elpusztít, reményvesztett' jelentéssel. Itt található még a **Delfin** (*Delphinus*) csoport, melynek régebbi nevei: a héber *Dalaph* vízömlésre, míg az arab *Dalaph* 'gyorsan jön', a szíriai, káld *Rotaneb*, *Rotaneu* 'gyors menekülés, futásra' utalnak.³¹

A **Vízöntő** figuráját Champollion Ámon istennel azonosította. A vízöntő alakja a hieroglifákban egy-három vázával is megjelenik. Bármely dolog, mely háromszor ismétlődik, a „tárgy” nagy mennyiségére utal, mondja Horapolló. Itt tisztázandó, hogy a Nílus áradásáról van-e szó, vagy a babiloni Özönvíz történet emlékeről. Napjainkban az egyiptomi esős évszak május–június–augusztus közé esik, a nílusi áradás tetőzése általában augusztus második felében, ill. szeptemberben lehetséges. Október, november hónapokat már apadás, visszahúzódás jellemezi. Plutarkhosz alacsony vízszintről ír Ozirisz eltűnésekor, Athor hónapban. A Vízöntő nagyjából január hónapra esik, ekkor nincs áradás. Ízisz jajgatása majd könnyei emelik majd a vízszintet újra áradást hozva.³² A Nílus emelkedésével társított Ozirisz megtalálást, Pachon 19-én, vagyis májusban ünnepelték.³³

³⁰ Uo. First Book Ch. IV.

³¹ Uo. Second Book Ch. I

³² Henri Frankfort: *Kingship and the Gods*, 192.o.

³³ Az Óbirodalom idejében, a mítosz már kialakult i. e. 2500 körül, precessziós mozgás miatt az őszi napéjegyenlőség ill. az esős évszak kezdete lehetett „hátrébb”.

A Vízöntő figura fehér uralkodói koronás és két vizeskorsóból önti a vizet, mintegy fogva tartva a halat. A denderai szalag zodiákus, ábrázoláson Hapi Nílus isten jelenik meg vízöntőként, akit az ábra készítésekor a hellenisztikus korban Ozirisszel azonosítottak. A Vízöntő mellett látjuk a Vénusz figurát, melyet *Benu* ill. *Usir* néven is azonosítottak. Ezért azonosíthatjuk a Vízöntő alakját feltámadt Oziriszként, akit a Nílussal is egynek tekintettek. Szimbolikusan termékenyítette meg hitvesét, Íziszt, akit a Földdel azonosítottak. Másfelől a papok távol tartották magukat a tengertől, sótól, halfogyasztástól, mindentől, ami kapcsolatos lehetett Széthtel kit a tengernek feleltettek meg. Felvonulásaikat vizeskorsóval vezették, Ozirisz tiszteletére.³⁴ Nincs azonban három korsója az alaknak, hiszen féltek a túláradástól. A távoli, meddő külső területek elöntését, hitük szerint Ozirisz és Nephtüsz egyesülését, házasságtörésnek tartották.³⁵

Tudjuk, hogy Ozirisz egy napon felszáll az alvilágból felkészíteni fiát a Széth elleni harcra. *Hupei Tirion* név lehetséges értelme pedig a 'lejövetel helye' vagy 'áradás', 'özönvíz'.

A jegy csillagainak elnevezése áradásra, özönvízre, ill. szerencsére is emlékeztetnek. Az alfa csillag: *Saad al Melik* 'emléke az áradásnak'. A béta *Saad al Sud* 'a legnagyobb szerencse', míg a kiömlő víz edényeinek legfényesebb csillaga a *Meon*, 'hamveder' értelmű. A Vízöntő szomszédos csillagképei megerősítik ezt a gondolatot. A **Déli Hal** neve Denderában *Aar* 'áradat'. **Pegazus** csillagainak nevei pedig szerepére emlékeztetnek: *Al Genib* 'aki szállít' *Markab*, *Scheat* csillagai pedig 'visszatérés a távolból', illetve 'aki megy és visszatér'³⁶ Ezek lehetnek Babilonban Ziuszudra, Egyiptomban pedig Ozirisz jelzői.

A **Halak** jegyében is találunk özönvíz előzményekhez illeszkedő elnevezést, például *Okda* csillagának neve az 'egybeolvadás', egyesülésre utal.³⁷ Hallá váltak? Ziuszudra legalábbis erről mesélt.

A Halak nem úszkálnak szabadon, hanem mintha nyárson lennének. A mellettük lévő korongban alak disznót tart, a disznó szintén „Széth állat”, amelytől az istenek undorodtak. Azt is tudjuk, hogy a halak leütése az ellenség megsemmisítés rítusban kapott szerepet.³⁸

A **Kos** neve Denderában Tametouris Amon 'Amon kormányzója', míg Babilonban a Szerződött ember volt. Amon az „elrejtett” istent kos formájában ábrázolták. A közeli **Kassiopeia** arab nevű *Ruchba* csillaga 'felszentel', 'megkoronáz' értelmű.³⁹ Mindkettő legitimációra, arra utal, hogy az események után a túlélő a legfelsőbb hatalom jóváhagyott vezetőjeként működik tovább.

Fentiek alapján úgy gondolom a zodiákus és annak eltérései a babilonitól tervezetten, egyéges koncepcióval készültek. Az alakok megfelelő okkal szerepelnek, talán még nem értjük szerepüket. A magyarázataim tartalmazhatnak félreértelmezést, de a véletlenszerű, hasonló alakot láttak bennük teóriát kizárhatjuk.

Végül, az ábra külső övezetén istenekről, állatokról, növényekről elnevezett 36 dekán csillag csoport áll, melyek jól szolgálták az egyiptomiak időmérését. Az év 36 tíz napos hetének változását követhették segítségükkel.⁴⁰ További csillagcsoportok kapcsolódnak az epagomena napokhoz. Szíriusz és Orion, melyek Ízisként (fekvő tehén) és Oziriszként jelennek meg. *Oziriszt, miként Hóruszt is, Ízisz gondjaira bíztad, mikor viselőssé tetted őt.* Közöttük Hórusz sólyom ül oszlopon.

³⁴ [Isis and Osiris by Plutarch](#) 2. rész, 36 f.

³⁵ [Isis and Osiris by Plutarch](#) 2. rész, 38 f.

³⁶ E.W. Bullinger: *The Witness of the Stars* Second Book Ch. II.

³⁷ Uo. Ch. III.

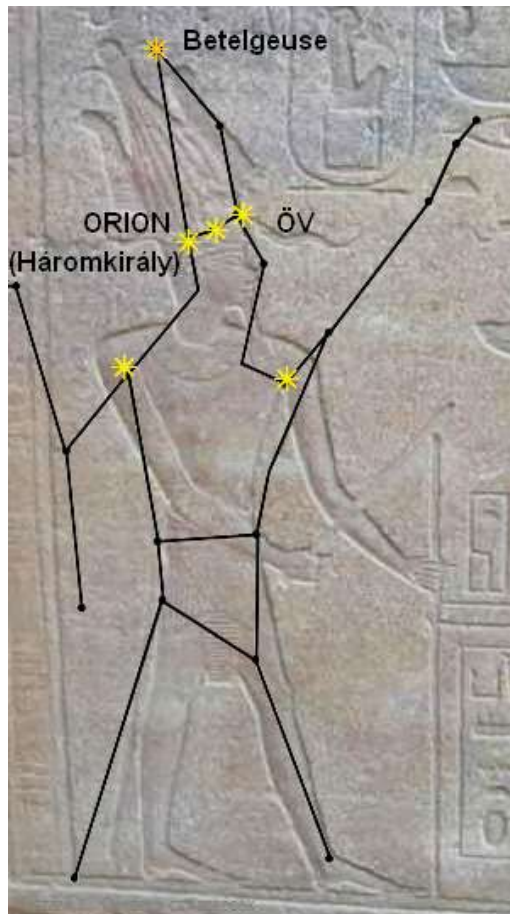
³⁸ Schreiber G.: *Vallás és mágia az ókori Egyiptomban*, 23. o., Mágikus hagyományok az ókori Mediterráneumban.

³⁹ E.W. Bullinger: *The Witness of the Stars* Second Book Ch. IV.

⁴⁰ Marshall Clagett: *Ancient Egyptian Science: Calendars, clocks, and astronomy* 108.o. Philadelphia, 1995

A Szíriusz kiemelt szerepére, megfigyelésére jó okot adott a csillag heliakus kelésének nilusi áradást előjelző szerepe. Az Orion, mint az égbolt látványos csillagképe, hívta magára a figyelmet. Az érdeklődést még felkelthette iránta az, hogy a Betelgeuse (Orion) csillag kelt az Újbirodalom alatt századokon át pontosan Kelet irányban. A Nap keléspontja ettől eltér északra és délre, így az évközben körüljárja a Betelgeuse megjelenési helyét.⁴¹ Napunk istene körül „táncol”.

Az egyiptomiak másképp kötötték össze a mai Orion csillagokat. Amennyiben rá helyezük a Sah csillag ábrát egy fáraó vagy Ozirisz képre, látható az, hogy ők „az égen átkelő isten” alak koronájába helyezték az Alnitak-[Anilam](#)-[Mintaka](#) övcsillagokat (7. kép). Ezért a Betelgeuse még előkelőbb helyre, az atef korona bojtjába kerül.

7.kép. Sah csillagkép (Orion)-Ozirisz

A művészettörténet régi rejtélye szintén az Orion-Sah ábrázolással függhet össze, évszázadokon át a fáraók egyfajta kicsavart testtartásban jelentek meg a képeken, válluk-mellkasuk szemből volt ábrázolva. Fejük, csípőjük, lábuk azonban profilból. Mindez szigorú mérték szerint. A legjellemzőbb felületábrázolásnak nevezték el ezt a megjelenítést. Feltehető azonban, hogy a fáraóábrázolások kötöttségének fontosabb oka volt, minthogy a mellkast szemből láthassuk. Az ok pedig lehet az, hogy az ábra utaljon a király isteni származására. A test valójában az Orion csillagkép megjelenítése, tartásában és méretarányaiban megjelenik az égbolti X alak. Jogosan. A fáraó Hórusz isteni leszármazottja, felmenői Ozirisz-Orion és Ízisz-Szíriusz. Így a fáraó alakok az égbolti Sah alakját idézik, fehér koronában az Orion három övcsillagát, bojtos csúcán pedig a Betelgeuse csillagot viselhetik.

⁴¹ Napjainkban, az Orion öv van Közel-Kelethez

Két birodalom napistenei azonos csillagképet jelöltek, Samas és Ozirisz is az Orion csillagkép.

A babiloni és egyiptomi mítoszaikban észrevehetőek hasonlóságok, Istár siratja és keresi eltűnt kedvesét, Tammuzt, ugyanúgy, mint Ízisz Oziriszt. Hórusz ellenfele a küzdelemben a heréjénél sérült meg akárcsak Gilgames Égi Bikája. Döntőbírósként ítélik meg ügyükben.

Eltérés Gilgames történetében, hogy barátja, Enkidu feljött az alvilágból, Egyiptomban Hórusz – Ízisz – ment le az alvilágba atyjához, annak urához. Tudósításunk sincs a Vízözön történetéről, a révész más értelemben van Ízisz történetében. Viszont az Özönvíz történethez illeszkednek a csillagok elnevezései. A hasonlóságok felvetik a ráhatás lehetőségét, a csillag elnevezések emlékeztetnek Gilgames történetre, de az egyiptomiak saját történetüket teremtették meg. Ábrázolásaik azt mutatják az égbolton, amit a földön szerettek volna látni. Széth káosz erőinek megfékezését üzenik, Ozirisz szeretet isten és követői segítségével.

A naptár és a zodiákus:

Az elnevezések eredetének tisztázása érdekében más megközelítést is alkalmazhatunk. Az egyiptomi naptár összefüggött csillagképeikkel, a zodiákus 12 jegyéhez 12 harmincnapos hónapot társítottak, amint a babiloniak. Az öt különleges *epagomena* nap, Ozirisz, Harórisz, Széth, Nephthüsz és Ízisz születésnapjai, tették teljessé az évüket.

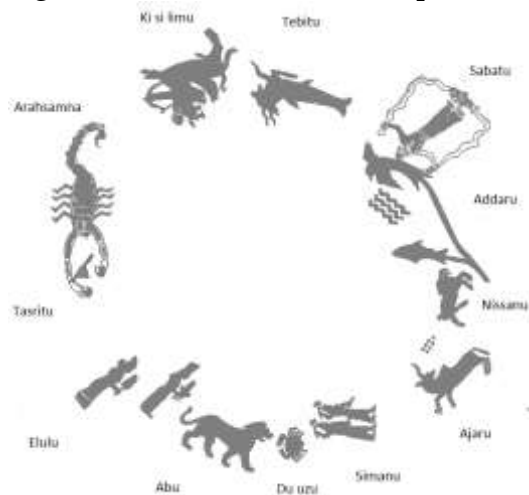
Hipotézis: amennyiben a zodiákus képei információt adnak át, úgy a zodiákushoz kapcsolt időszámítás is kapcsolódhat az információhoz. Az égövi jegyekhez társított hónap nevek jelentéseit vizsgálva keresünk alátámasztást. Az alábbiakban egyiptomi hónapok nevének értelmezése látható, melyeket William Mure azonosított disszertációjában.⁴² A mellettük lévő oszlopba asszír hónapnevek lehetséges jelentéseit tettem.

<p>A Szűz jegye melletti egyiptomi hónap neve Mesori. Mesori Ízisz hónapja volt. Mure szerint a szó a kopt ΜΕΣΩΠΙ, ΜΕΣΩΡΗ elegendő szavából származik, ahol a ΜΕΣ tag az 'anyaság'-ot jelentette, a másik fele pedig az ΩΡ, isteni fia, Hórusz neve.⁴³ Születésének idejét pontosítja egy másik mítosz, Ozirisz és testvérei, ill. Hórusz is az év utolsó öt nevezetes napján születtek. Ezt az egyiptomiak pontosan a Mesori vagyis a Szűz hónapjának végén ünnepelték meg.</p>	<p>Ululu, Elulu hónap A kapcsolódó csillagjegye a Szűz. Istár istennőnek szentelték a hónapot, amint a sumerek Inannanak. Istár a szerelem és több egyéb címe mellett az anyaság istennője. Gilgames eposzánál két hős, Gilgames és Enkidu teremtését kapcsoltuk a Szűzhöz, és az Istár papnő, Enkidu szocializálását. <i>Elelu</i> szó jelentései 'szeplőtlen', 'szűzies' ill. 'örvendezés'</p>
<p>Az Epiphi, az Oroszlán jegy hónapja. A szó eredete a kopt Epep, ΕΠΗΠ kapcsolható az Apap-Apop-Apoph a Nap ellenességével, Aphopisszal, az óriáskígyóval. Másik lehetséges értelmezés az</p>	<p>Abu hónap. Kapcsolódó csillagjegye az Oroszlán. A hónapot Gilgamesnek ajánlották. Az <i>abu</i> szó több értelemben is használatos volt, 'előd', 'ős', 'ősapa', illetve mint</p>

⁴² William Mure: Dissertation on the calendar and zodiac of ancient Egypt, Edinburgh.

⁴³ Uo. 134. o.

<p>AΦΩΦ , ΕΠΩΦ 'egy óriás' szóval.⁴⁴ Az óriás jelző illeszkedik az új hős személyéhez vagy királyságához, aki itt Hórusz lehet. Epiphi 13-a Hórusz szem születése ünnep.</p>	<p>'ősi lakóhely'. Az Oroszlánhoz Gilgames királyságát Urt társítottuk.</p>
<p>A Paoni, a Rák jegye a Napnak szentelt hónap, amint egyiptomi szimbóluma a szkarabeusz is. Jelentése tisztázatlan. A szkarabeusz és a rák közös jellemzője, hogy hátrafele mennek, „tevékenységében” egyezik a babiloni megfelelőjével, ahol a tétovázást meghátrálást állítottuk értelmezéséhez.</p>	<p>Tammuzu, Du uzu hónap. Csillagjegye a Rák. Dumuzu a Gilgamest megelőző király Urban. Jelentése az Hűséges, Igaz Fiú.</p>
<p>A Pachon, vagyis pa-chon XOM, ΧΩΝΣ hónapja, az Ikrek jegyének hónapja volt. Jelentése 'erő' vagy 'hatalom'.⁴⁵ Felnőtt Hórusz, pártfogója anyja Ízisz. Pachon 19. Ozirisz megtalálása.</p>	<p>Simanu-hónap Az Ikrek jegy hónapja. Simanut a megegyezés hónapjának tartották. A szónak a 'kötelem', 'kötelezettség', 'lekötelezés', 'szerződés' értelme is volt. A hasonló hangzású <i>isimmanu</i> 'utazik', 'bejár', 'utazás', 'előzetes készülődés', 'gondoskodás', 'úti terv' értelmű. Gilgames történetben Enkidu és Gis szövetségét, harcra készülődését kapcsoltuk.</p>

⁴⁴ Uo. 131. o.

⁴⁵ Uo. 116. o.

<p>A Bika jegye Pharmouthi hónapja volt, a szó származásilag ΕΡΜΟΥΨ, ΘΕΡΜΟΥΨΤ, thermouthis szóval azonosítható, mint halált okozó, vagy mint a 'halál oka', 'halál istennője'.⁴⁶ A Bika jegyét jellemezték női istenségként az ókorban, s az ellentmondás mögött (a bika nyilván nem nőies) az állhat, hogy a Plejádokat beolvasztották a jegybe.</p>	<p>Ajaru hónap. Kapcsolódó csillagképe a Bika, 'bika' hónapja. A sumerek eposzában megölték Humbabát és az Égi Bikát.</p>
<p>A Mérleg Thot hónapja. A Mérleghez társított tanácskozás megjelent Hórusz történetben is. Az isteni tanács többször tárgyalta Hórusz és Széth vitáját, a tanács munkáját Thot isten – akiről a hónapot elnevezték – szervezte. Thot, az igazság isteni megjelenítése, szinonim alakja a sumer Samash istennek, aki részt vett Enkidu tárgyalásán.</p>	<p>Tasritu hónap, csillagképe a Mérleg. Az isteni igazságosság szimbóluma. Samas istennek ajánlott hónap. <i>Tasrihtu</i> rokon szavának jelentései 'felmagasztalás', 'dicsőítés', 'glória'. Gilgamesnél az isteni tanács döntését kapcsoltuk.</p>
<p>Paophi hónap. A Skorpió jegye, skorpióként ábrázolva. Mégis az egyiptomiaknál Agathodemon a kígyótestű emberfejű isten hónapja, aki a halál, jószerecsse és élet istene. Mure szerint ΠΑΩΠΠΙ hónapban az ΩΠΠΙ az egyiptomiak kígyó szavával áll kapcsolatban. Paophi 6-án észleli Ízisz a terhességét.⁴⁷</p>	<p>Arahsamna hónap. Csillagképe a Skorpió jegy. <i>arahu</i>, 'elnyelni', 'elpusztítani' Enkidu halálával kapcsoltuk össze.</p>
<p>A Nyilas jegyéhez társított hónap az Athor. A koptoknál Athor, Hathor hónapja. Athor, Plutarkosz szerint Ízisz neve. Athor – Ízisz hónapja volt.⁴⁸ Lehet arról szó, hogy elérte, fia Hórusz, a Király. Másrészt a hónapban tartott Athor fesztivál, Ízisz és a Halott Ozirisz fesztiválja. Athor, nagyjából november hónap. Ízisz az eltűnt, alvilágba alászállt férje felkutatására indult. Athor 17-től az eltűnt Oziriszt siratták szomorú rítusokkal.</p>	<p>Kis si limu hónap. A <i>limu</i> szóhoz kapcsolható jelenések: 'parancsnok', 'család, klán', 'nemzetiség', 'birodalom'. A <i>silimu</i>, <i>salimu</i> 'béke', 'összetartás', 'egyetértés', A babiloni zodiákusnál Gilgames király megfelel a Nyilas jegynek.</p>

⁴⁶ Uo. 111, 127. o.

⁴⁷ Ebből következően Ízisz nem közvetlenül az Ozirisz eltűnése utáni téli napfordulón szüli meg gyermekét.

⁴⁸ William Mure: Dissertation on the calendar and zodiac of ancient Egypt 83. o.

<p>A Khoiak hónap értelmezése bizonytalan, Mure véleménye, hogy a krokodil jelképezi ezt a hónapot, s az állatot nem szövetségesnek tekintették. A krokodil vadászatra – a lehető legtöbb leölésére – a következő hónapban (Tobi) ünnepet szenteltek és a templomoknál mindenki ehetett belőlük. A krokodil Széth egyik állati megjelenése. Behdet templomában Hórusz lándzsával vadászik krokodilokra.</p> <p>Ozirisz temetése, Khoiak 30-án djed oszlop állítás az isten újjászületéséért.</p>	<p>Tebetu hónap. Csillagjegye a Kecsketal (Bak). Anu és Istár fesztivál hónapja, a város idősei elhagyták a várost. Rokon szavainak jelentései a <i>tebu</i> 'elmerült', 'eláraszt', 'megfullad', 'vízbe fojt', míg a <i>te'bitu</i> 'keresés, kutatás' értelműek.</p>
<p>A Vízöntő jegye a Tobi hónapjának felelt meg, lehetséges jelentései pedig 'visszatér', 'visszafizet', 'felújít', 'helyreállít'.⁴⁹ Tobi 7. nap Ízisz visszatér Föníciából ünnepe.⁵⁰ Tésztáikba erősen megkötözött víziló (Széth) ábrázolásokat nyomtak. Érdekes megjegyezni, hogy Ozirisz koporsóba fektetése, illetve eltűnésének ideje Plutarkosz szerint egyezik Noé bárkájába való belépésének idejével. Az őszi napéjegyenlőség utáni második hónap Athor 17. napja. Ez egyezik a biblia leírásával. A Genézis szerint a második hónap 17. napján belépett Noé a bárkájába, 7 nap múlva égi csatornák megnyíltak, eső esett 40 nap és éjen át, amely elárasztotta a Földet. Tehát az áradás Tobi hónap 4. napjára esik, ez éppen a Vízöntő jegy hónapja. Újabb 40 nap múlva minden élő odaveszett. Ezeket a napokat hozzáadva Mechir hó 14. napjához jutunk, vagyis a Halak jegyéhez. Későbbi latin népek Szaturnusznak szentelték ezt a hónapot, amihez szintén a vízözönt társították</p>	<p>Sabatu hónap. <i>saba'u</i> jelentései közt van a 'hánykolódik', 'tajtékzik', 'kiönt'</p>
<p>A Halak jegye Mechir hónapja. A Mes-</p>	<p>Addaru hónap. <i>adaru</i> 'aggodó', 'gondterhelt', 'zavart', háborgatott, 'ideges',</p>

⁴⁹ Uo. 102. o. 2- uo. 134.o.

⁵⁰ Isis and Osiris by Plutarch 3. rész, 50. f.

<p>hir, ill. arab megfelelőjének Amshir jelentése 'áldozat'. Ebben a hónapban tisztították meg a templomi kegyhelyeket.</p>	<p>'nyugtalan' illetve 'homályba burkol', 'sötét, éjjeli'. A babiloni zodiákus értelmezésében az emberiség pusztulását kötöttük a jegyhez.</p>
<p>A Kos – vagyis a hálaáldozat – jegyének megfelelő hónap Phamenoth. A hónap, elnevezése szerint 'Ámon istennek ajánlott'.</p>	<p>Nissanu. Akitu fesztivál ideje, az év kezdete. A király Nabu templomába ment, ahol a főpap átadta neki a jogart. Előadták a teremtésmítoszt, a király Marduk isten előtt hódolt.</p>